

UPOTREBA PASIVA U VISOKOTRŽIŠNIM NOVINAMA IZ UGLA SOCIOLINGVISTIKE

Sažetak: Ovaj rad počiva na teoriji „publikom uslovljene jezičke upotrebe“ (eng. *audience design*) lingviste Alana Bela (1977), tj. motivisan je istraživanjima koja su pokazala da upotreba pasivne konstrukcije u jeziku britanske štampe nije proizvoljna nego motivisana socioekonomskim statusom njene čitalačke publike. Rezultati tih istraživanja su pokazali da je pasiv kao odlika formalnog jezičkog stila najfrekventniji u novinama čiju većinu čitalačke publike čine pripadnici najviših socioekonomskih slojeva, pa je u skladu sa tim pasiv bio najfrekventniji u viskotržišnim novinama, nešto manje frekventan u srednjetržišnim novinama i najmanje u niskotržišnim novinama. Međutim, inspirisani podatkom da je procentualni udio pripadnika najviših socioekonomskih slojeva nešto veći kod čitalačke publike novina *The Guardian* nego kod novina *The Times*, zapitali smo se da li će se i ovako fino iznijansirane razlike u socioekonomskom profilu čitalačke publike takođe oslikati u frekventnosti upotrebe pasivne konstrukcije i u okviru jedne te iste novinske kategorije tj. kategorije viskotržišnih novina.

Cljučne riječi: pasiv, socioekonomski status, frekventnost upotrebe, viskotržišne novine, čitalačka publika

1. Uvod

1.1. Predmet i cilj istraživanja

U centru interesovanja ovog rada nalazi se upotreba pasivne konstrukcije u britanskim viskotržišnim novinama, koje će za potrebe ovog rada biti predstavljen sa po jednim primjerkom dnevnih novina iz ove kategorije, a to su novine *The Guardian* i *The Times*. Ovaj rad je inspirisan pretpostavkom da će frekventnost upotrebe pasivne konstrukcije u navedenim novinskim primjercima biti uslovljena čak i veoma malim i fino iznijansiranim razlikama u socioekonomskom sastavu njihove čitalačke publike. Ovaj rad je, naime, inspirisan radom pod nazivom *The use of the passive in the British Daily Press: A Sociolinguistic Approach* (Kujundžić, 2012). Pomenuti rad počivao je na pretpostavci da će upotreba pasivne konstrukcije, kao odlike formalnog jezičkog stila, s obzirom na to da je pasiv „more frequent in formal than in informal styles“ (Trudgill, 2002: 162) biti frekventnija u novinama iz kategorija čiji čitaoci pripadaju višim društvenim slojevima, odnosno da će biti najveća u

visokotržišnim novinama, nešto manja u srednjetržišnim i najmanja u niskotržišnim novinama, što je ovaj rad, u ogromnoj mjeri i potvrdio. Ovaj rad nas je, međutim, naveo da se zapitamo da li će frekventnost upotrebe pasivne konstrukcije biti različita i između novinskih primjeraka koji pripadaju istoj novinskoj kategoriji tj. kategoriji visokotržišnih novina. Ova pretpostavka motivisana je podatkom da je procentualni udio pripadnika najviših socioekonomskih slojeva nešto veći kod čitalačke publike novina *The Guardian* nego što je to slučaj kod novina *The Times*. U vezi sa ovom zapitali smo se da li će se i ovako fino iznijansirane razlike u socioekonomskom profilu čitalačke publike takođe oslikati u frekventnosti upotrebe pasivne konstrukcije u navedenim novinskim primjercima, te da će, u skladu sa tim, upotreba pasiva biti nešto frekventnija u novinama *The Guardian* nego u novinama *The Times*.

U osnovi ovog rada leži teorija poznatog novozelandskog lingviste Alana Bela, prema kojoj jezička upotreba ne zavisi od društvenog statusa govornika tog jezika nego onih kojima je taj jezik upućen. Bel govori o *jezičkoj varijaciji uslovljenoj govornikom* (eng. *interspeaker variation*) i *jezičkoj varijaciji uslovljenoj publikom* (eng. *intraspeaker variation*). Bel dolazi do ovog zaključka proučavajući govor spikera na različitim novozelandskim radio-stancima, pri čemu zaključuje da se govor jednog te istog spikera razlikuje u zavisnosti od radio-stanice na kojoj govori. S obzirom na to da se radi o jednom te istom govorniku, sa istim društvenim obilježjima, razliku u jezičkoj upotrebi nije mogao pripisati ovim razlikama, nego razlikama u društvenom statusu publike kojoj se taj spiker obraća. Naime, Bel primjećuje da većinska publika različitih radio-stanica pripada različitim društvenim slojevima, pa u skladu s tim pomenuti spiker svoj govor prilagođava jezičkoj upotrebi koja je bliska pripadnicima društvenih slojeva u pitanju. Bel, dakle, zaključuje da jezička upotreba zavisi od društvenog statusa publike kojoj je usmjerena i u skladu sa tim svoju teoriju naziva *publikom uslovljena jezička upotreba* (eng. *audience design*).

Za podjelu britanskih novina poslužila nam je klasifikacija koju Jucker (1992) koristi u svome istraživanju o kompleksnosti imeničke fraze u novinama. On preuzima osnovne termine od Henrija (1983), koji novine dijeli na visokotržišne, srednjetržišne i niskotržišne, u skladu sa socioekonomskim profilom novinskih čitalaca. Socioekonomski profil čitalaca britanske štampe je ustanovila Nacionalna anketa novinskih čitalaca (*National Readership Survey*). Na osnovu zanimanja glave domaćinstva, čitaoci su podijeljeni u šest socioekonomskih klasa: viša srednja klasa (A), srednja klasa (B), niža srednja klasa (C1), kvalifikovana radnička klasa (C2), radnička klasa (B), i oni na najnižem stupnju izdržavanja (D). Prema rezultatima koje periodično objavljuje *Joint Industry Committee for National Readership Survey*, oko 50% čitalačke publike visokotržišnih novina pripada srednjoj klasi i višoj srednjoj klasi (AB), više od 50% čitalaca srednjetržišnih novina pripada nižoj srednjoj i kvalifikovanoj radničkoj klasi (C1C2) i više od dvije trećine čitalačke publike niskotržišnih novina članovi su radničke klase i klase onih koji su na najnižem stupnju izdržavanja. Ovdje bi bilo neophodno istaći da linije podjele u ovoj klasifikaciji nisu strogo povučene i „that all the papers are read by members of all social classes. What differs are percentages with which particular classes are represented in the readership of individual papers“ (Jucker, 1992: 58). Ovo je od posebnog značaja za

naš rad, s obzirom na to oba analizirana novinska primjerka pripadaju istoj novinskoj kategoriji na osnovu socioekonomskog profila njihovih čitalaca, međutim udio pripadnika određenih socioekonomskih klasa u ukupnoj čitalačkoj publici se razlikuje i kada su u pitanju ova dva novinska primjerka. Ovo su pokazali rezultate ankete koje je sprovedla Nacionalna anketa o čitalačkoj publici britanskih novina i magazina (eng. *National Readership Survey*) u periodu od januara do decembra 2009. godine tj. u okviru perioda iz kojeg datiraju primjerci novina koji su poslužili za prikupljanje korpusa podataka na kojem počiva ovo istraživanje. Rezultati pomenute ankete pokazali su da većinu čitalaca novina *The Guardian* i *The Times* čine pripadnici triju najviših socioekonomskih klasa, koji su u navedenoj anketi posmatrani kao pripadnici jedne zbirne čitalačke grupe označene kao *ABC1*, dok manjinu njihove čitalačke publike čine pripadnici najnižih socioekonomskih klasa koji su označeni kao pripadnici grupe *C2DE*. Međutim, ono po čemu se profil čitalačke publike novina *The Guardian* i *The Times* razlikuje je različita procentualna zastupljenost pripadnika čitalačkih grupa *ABC1* i *C2DE* u ukupnom broju čitalaca ova dva novinska primjerka. Rezultati pomenute ankete pokazuju da u ukupnom broju čitalaca novina *The Guardian*, 88.1% čine pripadnici čitalačke grupe *ABC1* dok pripadnici čitalačke grupe *C2DE* čine 11.9% u ukupnom broju čitalačke publike ovih novina. U novinama *The Times*, pripadnici čitalačke grupe *ABC1* čine 85.8%, dok pripadnici grupe *C2DE* čine 14.2% u ukupnom broju čitalaca ovih novina. Na osnovu ovih rezultata možemo zaključiti da je zastupljenost pripadnika najviših socioekonomskih klasa u okviru ukupnog broja čitalačke publike novina *The Guardian* veća nego u slučaju novina *The Times*. Ta razlika je, kao što vidimo, veoma mala, a ovaj rad, kao što je već rečeno želi vidjeti da li ona ipak ima uticaja na obrazac upotrebe pasivnih konstrukcija u poređenim novinskim primjercima.

1.2. Radna definicija pasiva

Radna definicija na kojoj počiva kalifikacija i viđenje pasiva u ovom radu preuzeta je od Kverka i saradnika (1985) koji pasiv definišu kao konstrukciju koja se sastoji od pomoćnog glagola (*be* ili *get*) i prošlog participa glagola. Na osnovu ove veoma formalne definicije pasiva, Kverk i saradnici nam predstavljaju svoju klasifikaciju pasiva ili pasivni gradijent u kojem su pasivi podijeljeni na tri klase: centralne ili prave pasive (eng. *central or true passives*), polupasive (eng. *semi-passives*) i pseudopasive (eng. *pseudo-passives*). Osnovni kriterij na kojem je zasnovana ova klasifikacija postojanje jasne korespondencije između pasivne i aktivne glagolske fraze ili klauze. U skladu sa tim na vrhu hijerarhije pasiva Kverka i saradnika nalaze se centralni ili pravi pasivi. Oni zauzimaju ovu poziciju jer se mogu postaviti u direktnu korespondenciju sa svojim ekvivalentima u aktivu i zbog toga se smatraju „idealnim“ primjerima pasiva. Mješoviti ili polupasivi (eng. *mixed or semi-passives*) nalaze se na sredini hijerarhijske skale Kverka i saradnika i imaju osobine i glagola i pridjeva. Članovi treće i finalne klase pasiva samo formalno sličje pasivu. Oni ne mogu imati svoje ekvivalente u aktivu niti agense, pa ih Kverk i saradnici stoga nazivaju pseudopasivima. Ovakve konstrukcije označavaju stanje kao rezultat

određene radnje, prije nego samu radnju, i zbog toga se često nazivaju statičnim pasivima (eng. *statal passives*).

Međutim, kao što ističu Kverk i Grinbaum (1976), glagolski element u rečenici je uvijek glagolska fraza, koja može biti finitna ili nefinitna, tj. 'showing tense, mood, aspect and voice' or non-finite 'not showing tense or mood but still capable of indicating aspect and voice' (1976: 17). Na osnovu ovoga, pasivi u korpusu su najprije podijeljeni u dvije prilično široke kategorije, na osnovu toga da li sadrže finitnu ili nefinitnu glagolsku frazu – na finitne (1–8) i nefinitne (9), a tek zatim su finitni pasivi klasifikovani na osnovu gore navedene definicije Kverka i saradnika, na centralne pasive (1–4), polupasive (5–6) i pseudopasive (7–8).

Ispod navedeni primjeri pasiva ilustruju pasivne konstrukcije koje ćemo posmatrati u ovom radu.

- (1) The results of an inquiry by the Independent Police Complaints Commission into how Essex police investigated the suspicious death of Stuart Lubbock, 31, eight years ago *were welcomed by the man's father*, who said he was considering launching civil case. (*The Guardian*, p. 7)
- (2) The poll, which questioned 1,045 people, found that 63 per cent thought that the law *should respect and be influenced by Britain's traditional religious values* – in other words Christianity. (*Daily Mail*, p.17)
- (3) Nearly all women with breast cancer *are denied* the chance of reconstruction at the time they have a breast removed. (*The Sun*, p. 30)
- (4) Though the regime *is hardly undermined by sanctions*, it is anxious to remain within the Nuclear Non-Proliferation Treaty, and has responded to pressure. (*The Times*, p. 2)
- (5) The Met's defiance says that at the hearing that led to Saeed's dismissal the panel was concerned about the „demeanour“ of one of his accusers. (*The Guardian*, p. 4)
- (6) They *were*, deduced Mr Mackinley, '*ashamed and embarrassed by this announcement*'. (*Daily Mail*, p. 4)
- (7) AILING US insurance giant *is poised* to reveal losses of £41 billion – for a THREE-MONTH period. (*The Sun*, p. 42)
- (8) In her opening address to the conference, Mrs Lawrence said she feared that the issues of racial equality in many walks of public life *had become „watered down“*. (*The Guardian*, p.16)
- (9) Many analysts had expected Thomson Reuters *to be battered by the global recession*, as banks cut their subscriptions to its real-time data services. (*The Times*, p. 47)

1.3. Korpus

Primjeri pasiva zasnovani na gore navedenoj klasifikaciju uzeti su iz po jednog primjerka novina *The Guardian* i *The Times* koji su izdati su na isti datum, 25.02.2009. Izabrani primjerci novina su dodijeljeni pomenutim kategorijama na osnovu ankete o socioekonomskom profilu čitalaca britanskih novina, koju je izvršila

anketa koja se bavi istraživanjem novinske čitalačke publike na području Engleske (*Joint Industry Committee for National Readership Surveys – JINCARS*).

Kako bi kvantitativni rezultati poređenja bili vjerodostojni, broj pasiva je posmatran u okviru jednakog broja riječi uzetog iz svakog primjerka analiziranih novina kao i u okviru jednakog broja riječi uzetog iz zasebnih novinskih sekcija. Pa tako ukupan broj analiziranih riječi u svakom primjerku iznosi 30 300 riječi. U skladu sa ovim, broj riječi u njihovim međusobno poređenim sekcijama je jednak i iznosi 11 500 u sekcijama domaćih vijesti, 4 000 u sekcijama stranih vijesti, 5 000 u finansijskim sekcijama i 9 800 u sportskim sekcijama.

1.4. Metod istraživanja

Metodološki postupak korišćen u ovom radu integriše kvantitativni i kvalitativni metod istraživanja. Primjeri pasiva u analiziranim novinskim primjercima najprije su identifikovani, potom su prebrojani i uspostavljena je njihova procentualna zastupljenosti u jednakom broju riječi u različitim novinskim primjercima i njihovim novinskim sekcijama. Ovi podaci su zatim interpretirani u svjetlu postavljene hipoteze.

Tabele koje slijede prikazuju rezultate ovog istraživanja i njihovu moguću interpretaciju u skladu sa postavljenom hipotezom.

2. Analiza i diskusija

Tabel 8.1. Svi pasivi – frekventnost u različitim novinskim primjercima

Svi pasivi			
	Frek.	1 000	%
<i>The Gaurdian</i>	519	17.1	52.3
<i>The Times</i>	473	15.6	47.7
Ukupno	992	16.4	100

Tabela 8.1 pokazuje da su u našem korpusu pasivi brojniji u novinama *the The Guardian* nego u novinama *The Times*. U ukupnom broju pasiva, koji iznosi 992 primjera, u novinama *The Guardian*, pasivi se nalaze u broju od 519 primjera (52.3%), dok se u novinama *The Times* nalaze u 473 primjera (47.7%). Iako oba analizirana novinska primjerka pripadaju kategoriji viskotržišnih novina, zanimljivo je primijetiti da razlika u frekventnosti upotrebe pasiva u njima ipak postoji. Tu razliku između novina *The Guardian* i *The Sun* možemo objasniti razlikom u socioekonomskom profilu njihovih čitalaca. Naime, iako većinu čitalaca oba analizirana primjerka visokotržišnih novina čine pripadnici triju najviših socioekonomskih klasa, zastupljenost pripadnika najviših socioekonomskih klasa u okviru ukupnog broja čitalačke publike novina *The Guardian* (88,1%) je ipak nešto veća nego u slučaju novina *The Times* (85,3%). U skladu sa ovim možemo reći da rezultati koje smo dobili u tabeli 8.1 potvrđuju hipotezu na kojoj počiva ovaj rad.

Gore dobijena razlika u brojnosti pasiva između novina *The Guardian* i *The Times* temelji se na sljedećim pretpostavkama čija će tačnost u ostatku rada biti dalje analizirana kroz ispitivanje frekventnosti upotrebe drugih tipova pasiva. Na taj način izvedeni rezultati neće počivati na rezultatima jednog posmatranja i tabele, nego na rezultatima dobijenim posmatranjem šest različitih upotreba pasiva i tabela baziranih na njima, što će omogućiti konzistentnost i vjerodostojnost dobijenih rezultata i zaključaka.

S obzirom na to da se pripadnici najviših socioekonomskih klasa odlikuju i najvišim stepenom obrazovanja, pretpostavili smo da će samim tim i jezik kojim se koriste, kao i jezik kojim im se obraćaju autori novinskih članaka čiji su oni čitaoci, biti učena, standardna varijanta jezika, koja se odlikuje višim stepenom formalnosti od jezičkih varijanti kojima će se služiti pripadnici nižih socioekonomskih klasa, u skladu sa stepenom svoga obrazovanja. Drugim riječima, pretpostavka na kojoj se temelji ovo istraživanje jeste da će novine čija čitalačka publika pripada najobrazovanijim, politički i ekonomski najmoćnijim staležima težiti upotrebi što standardnije, formalnije, neutralnije a samim tim i najučtivije varijante jezika, pa stoga i sintaksičkih sredstava koja teže takvom načinu izražavanja. U skladu sa ovim standardnost, formalnost, neutralnost i učtivost jezičke upotrebe u novinama opadaće sa opadanjem stepena obrazovanosti, političke i ekonomske moći njenih čitalaca. Ovo može biti objašnjeno činjenicom da je čitalačka publika sa najvišim stepenom obrazovanja kroz dodir sa akademskim tekstovima koji teže standardnim, neutralnim i formalnim sredstvima izražavanja stekla afinitet ka takvoj upotrebi jezika, pa će i u svome izboru dnevne štampe težiti ka novinama koje posežu za takvim načinom izražavanja. S druge strane, novine će težiti da usklade svoju jezičku upotrebu sa jezičkim afinitetima i sklonostima njihove čitalačke publike. Ovo je u ogromnoj mjeri portvrđilo u radu pod nazivom *The use of the passive in the British Daily Press: A Sociolinguistic Approach*, (Kujundžić: 2012), čiji rezultati ukazuju na najfrekventniju upotrebu pasiva kao sintaksičke konstrukcije koja je obilježje standardnog, formalnog, neutralnog i učtivog jezika u visokotržišnim novinama čija čitalačka publika pripada najobrazovanijim, ekonomski i politički najuticajnijim klasama, na najmanju u niskotržišnim novinama čija većina čitalaca pripada slojevima društva sa najnižim stepenom obrazovanja, ekonomske i političke moći, dok se na srednjem mjestu po upotrebi pasiva nalaze novine čija čitalačka publika pripada srednjoj klasi po gore navedenim kriterijumima. U skladu sa ovim, nisu iznenađujući ni rezultati ovog istraživanja koji pokazuju da su pasivi u frekventnijoj upotrebi u novinama *The Guardian*, jer je procentualna zastupljenost čitalaca najvišeg socioekonomskog profila veća u ovim novinama nego u novinama *The Times*. Samim tim broj pasiva, kao jezičke konstrukcije koja predstavlja odliku formalnog jezičkog stila, veći je u novinama *The Guardian* nego u novinama *The Times*.

Standardnu i formalnu upotrebu jezika možemo poistovjetiti sa potrebom za konciznijim i jasnijim načinom izražavanja što opet objašnjava frekventniju upotrebu pasiva u novinama koje više teže takvoj upotrebi jezika, a u ovom slučaju to su novine *The Guardian*. Ovome u prilog ide i činjenica da Bajber i saradnici (1985) smatraju pasiv jednim od osnovnih sintaksičkih sredstava koja nam služe

za rearanžiranje rečenice kako bi se ona što bolje uklopila u kontekst, učinila tekst koherentnijim, pa samim tim konciznijim i jasnijim za razumijevanje.

Naša pretpostavka da će jezik u novinama namijenjenim čitalačkoj publici koja pripada višim socioekonomskim klasama težiti većoj učtivosti takođe može biti potvrđena učestalijom upotrebom pasiva u njima. Naime, u skladu sa *teorijom učtivosti* (eng. *politeness theory*), koju su predložili Braunova i Levinson u svome djelu *Politeness: some universals of language usage* (1987) pasiv se smatra jednim od osnovnih sredstava za izražavanje negativne učtivosti (eng. *negative politeness*), tj. korišćenje pasiva jedan je od dva oblika aktivnosti odštete (eng. *redressive action*) čijom upotrebom nastojimo da izbjegnemo potencijalnu štetu koja može biti prouzrokovana činovima *ugrožavanja obraza* (Brown and Levinson, 1987: 69). Ovakva upotreba pasiva može se objasniti činjenicom da čitaoci visokotržišnih novina pripadaju najuticajnijim slojevima društva, koji su, u skladu s tim, oni koji donose odluke od najvećeg značaja i uticaja, pa samim tim pripisivanje odgovornosti ovim ličnostima za djela koja uvijek ne nailaze na odobravanje šire javnosti nosi izvjesnu dozu osjetljivosti i kontroverznosti. Stoga, pretpostavlja se da će autori članaka u visokotržišnim novinama mnogo češće posezati za upotrebom pasiva jer im upotreba ove konstrukcije omogućava uklanjanje agensa radnje i na taj način skida odgovornost sa onoga ko je odgovoran za donošenje kompleksnih i osjetljivih odluka, odluka koje su u interesu povlašćenih društvenih grupa. Istovremeno, takve odluke ne moraju biti generalno prihvatljive za druge brojne i manje povlaštene društvene grupe. Drugim riječima pasiv nam omogućava da „sačuvamo obraz“ vršioca radnje tj. izbjegnemo pominjanje onih koji su odgovorni.

Frekventnost upotrebe pasiva dalje može biti objašnjena prirodom tema kojim se posmatrane novine bave što je opet u velikoj mjeri potvrdilo istraživanje koje je inspirisalo ovaj rad. Naime, ono je pokazalo da se viskotržišne novine u najvećoj mjeri bavi temama veoma ozbiljne sadržine, pa je, u skladu, s tim jezik korišćen u svrhu njihovog izražavanja formalniji i učtiviji od jezika kojim se služe niskotržišne novine, koje se u velikoj mjeri bave temama tipičnog tabloidnog sadržaja, tj. vijestima senzacionalističkog i zabavnog karaktera, kontroverznim događajima vezanim za poznate ličnosti, uglavnom onih one iz svijeta šou biznisa i sl. što ukazuje na najmanji stepen formalnosti jezika novina iz pomenute novinske kategorije, a samim tim objašnjava i najmanju frekventnost upotrebe pasiva u njima. Međutim, iako oba analizirana novinska primjerka u ovom slučaju pripadaju kategoriji visokotržišnih novina, nije iznenađujuće da su pasivne konstrukcije u frekventnijoj upotrebi u novinama *The Guardian* nego u novinama *The Times* s obzirom na to da se prve u većoj mjeri bave temama ozbiljnijeg sadržaja. Naime, u novinama *The Guardian* od 30 prvih članaka samo se četiri ne bave temama od velikog društveno-političkog sadržaja, dok se u novinama *The Times* od prvih 30 članaka temama manje ozbiljnog sadržaja bavi njih osam. Na osnovu ovoga možemo zaključiti da se novine *The Times* u nešto manjem procentu bave temama ozbiljnog društveno-političkog sadržaja. U skladu s tim, stepen formalnosti jezika, iako ne u tako velikoj mjeri, ipak je niži u novinama *The Times* nego u novinama *The Guardian*, a u vezi s tim manji je broj pasiva, kao odlike formalnijeg jezičkog stila, u tim novinama. U člancima koji se

bave sadržajem manjeg stepena ozbiljnosti, rijeđe se pominju i ličnosti od najvećeg društveno-političkog značaja, pa otuda i manja potreba da im se 'sačuva obraz' te u skladu sa tim opet i manja frekventnost upotrebe pasiva u novinama *The Times* nego u novinama *The Guardian*, budući da se one u nešto manjoj mjeri bave temama ozbiljnijeg sadržaja.

Dakle, moglo bi se reći, da tabela 8.1 u potpunosti potvrđuje osnovne pretpostavke postavljene u ovom radu kao i da dodatno potvrđuje rezultate pomenutog istraživanja koje je u najvećoj mjeri inspirisalo ovaj rad. Slijedi analiza tabele sa rezultatima posmatranja frekventnosti upotrebe različitih tipova pasiva u cijelim novinama, kako i u njihovim različitim sekcijama, koji će dalje potvrditi ili opovrgnuti pretpostavke formirane na osnovu analize rezultata tabele 8.1.

Tabela 8.2. Svi pasivi – finitnost glagolskog oblika

Svi pasivi							
	Finitni pasivi			Nefinitni pasivi			Uk. Frek.
	Frek.	1 000	%	Frek.	1 000	%	
<i>The Guardian</i>	364	12	51.4	155	5.1	54.6	519
<i>The Times</i>	344	11.4	48.6	129	4.3	45.4	473
Ukupno	708	11.7	100	284	4.7	100	992

Prema tabeli 8.2, finitni pasivi su brojniji u novinama *The Guardian*, u kojima se nalaze u broju od 364 primjerka (48.6%), nego u novinama *The Times*, u kojima nalazimo 364 primjera (51.4%) ovih pasiva. Nefinitni pasivi su takođe brojniji u novinama *The Guardian*, sa 155 (54.6%) naspram 129 (45.4%) primjeraka nefinitnih pasiva u novinama *The Times*.

Finitni pasivi, za razliku od nefinitnih, predstavljaju informativniji i eksplicitniji oblik pasiva, s obzirom na to da nam, za razliku, od nefinitnih pasiva, daju informacije o licu, agensu, vremenu i aspektu te radnje. Analizirajući prirodu sadržaja članaka u proučavanim novinama zaključili smo da se novina *The Guardian*, iako u veoma maloj mjeri, bave temama nešto ozbiljnijeg sadržaja. Tematsku ozbiljnost vezujemo za formalnost jezičkog stila, formalnost jezičkog stila, opet, vezujemo za konciznost i preciznost jezičkog izraza, koja je produkt jezičke eksplicitnosti i informativnosti, tj. potkrijepljenosti onoga o čemu govorimo izvjesnim podacima i činjenicama, što je upravo odlika finitnih pasiva. U skladu sa ovim, sasvim je logično da je broj finitnih pasiva, kako to pokazuje tabela 8.2 veći u novinama *The Guardian* nego u novinama *The Times*.

S obzirom na to da se nefinitni pasivi u odnosu na finitne odlikuju nižim stepenom formalnosti u svome izrazu, bilo bi logično da je njihova brojnost veća u novinama *The Guardian* nego u novinama *The Times*. Situacija je, međutim, obrnuta, pa su nefinitni pasivi opet brojniji u novinama *The Guardian* nego u novinama *The Times*. Veću brojnost nefinitnih pasiva u novinama *The Guardian* nego u novinama

The Times možemo objasniti time što nefinitni pasivi, uprkos tome što su manje eksplicitni i informativni od finitnih, ipak predstavljaju tip pasivne konstrukcije, koja je odlika formalnog jezičkog stila. Otuda veća brojnost nefinitnih, kao i finitnih pasiva u novinama *The Guardian* nego u novinama *The Times*.

Tabela 8.3. Svi pasivi – u različitim novinskim sekcijama

Svi pasivi													
	Vijesti						Finansije			Sport			Ukupno
	Domaće			Strane			Frek.	1000	%	Frek.	1000	%	
	Frek.	1000	%	Frek.	1000	%							
<i>The Guardian</i>	253	22.0	51.7	73	18.5	56.5	72	13	51.5	121	13	53.4	519
<i>The Times</i>	236	20.5	48.3	59	14.3	43.5	65	13.8	48.5	113	11.3	46.6	473
Ukupno	489	21.3	100	131	16.4	100	134	13.4	100	238	12.1	100	992

Tabela 8.3 pokazuje da su pasivi brojniji u sekciji domaćih vijesti novina *The Guardian* nego u istoj sekciji novina *The Times*, sa 253 (51.7%) naspram 236 primjera pasiva (48.3%). Sličnu situaciju imamo i pri poređenju sekcija stranih vijesti, gdje su pasivi takođe brojniji u novinama *The Guardian*, sa 73 primjera (56.5%), dok se u istoj sekciji novina *The Times* nalaze u broju od 59 primjera (43.5%). Pasivi su takođe brojniji u finansijskoj sekciji novina *The Guardian*, sa 72 primjera (51.5%), nego u istoj sekciji novina *Daily Mail*, u kojoj njihov broj iznosi 65 primjera (48.5%). U sportskoj sekciji, kao i u sekciji vijesti pasivi su brojniji u novinama *The Guardian*, u kojoj njihov broj iznosi 127 primjera (53.4%), dok u novinama *Daily Mail* njihov broj 111 primjera (46.6%). Ovdje možemo primijetiti da je razlika u brojnosti pasiva između finansijskih i sportskih sekcija novina *The Guardian* i *The Times* znatno manja nego što je to slučaj kod poređenja sekcija domaćih i stranih vijesti ovih novina.

Na osnovu navedenih rezultata vidimo da se iste sekcije u analiziranim primjercima visokotržišnih novina razlikuju po frekventnosti upotrebe pasiva u njima. Pasivi su brojniji u sekciji domaćih vijesti novina *The Guardian* nego u istoj sekciji novina *The Times*. Ista situacija je i pri poređenju sekcija stranih vijesti dvaju novinskih primjeraka. Ovdje bi bilo zanimljivo primijetiti da je razlika u brojnosti pasiva pri poređenju sekcija domaćih i stranih vijesti ista i iznosi 17 primjera pasiva u oba slučaja.

S obzirom na to da je broj pasiva u sekciji domaćih i stranih vijesti novina *The Guardian* veći od broja pasiva u istim sekcijama novinama *The Times*, možemo zaključiti da je jezik pomenutih sekcija u novinama *The Guardian* formalniji od jezika u istim sekcijama novina *The Times*. Ovakav odnos brojnosti pasiva možemo objasniti pomoću sadržaja tema kojima se bave pomenute sekcije analiziranih novinskih primjeraka. Naime, vidjeli smo da u prvih trideset članaka novine *The Guardian* sadrže četiri teme manje ozbiljnog društveno-političkog sadržaja, dok smo u

novinama *The Times* u prvih 30 analiziranih naišli na osam takvih članaka, što nam je poslužilo kao jedno od objašnjenja za veću ozbiljnost i formalnost jezika novina *The Guardian*, pa samim tim i veću frekventnost upotrebe pasiva u tim novinama. Pomenutih 30 tema pripada upravo sekcijama domaćih i stranih vijesti navedenih novina, što u isto vrijeme objašnjava i veću frekventnost upotrebe pasiva u ovim sekcijama u novinama *The Guardian* nego u istim sekcijama novina *The Times*.

Kao u slučaju poređenja sekcija vijesti, i pri poređenju finansijskih sekcija pasivi su brojniji u finansijskoj sekciji novina *The Guardian* nego u istoj sekciji novina *The Times*, što, opet, potvrđuje zaključke donesene prilikom analiziranja tabele 8.1, prema kojima su pasivi brojniji u novinama *The Guardian* nego u novinama *The Times*. Međutim, u slučaju poređenja finansijskih sekcija pomenutih novinskih primjeraka razlika u brojnosti pasiva je manja nego što je to bio slučaj prilikom poređenja sekcija stranih i domaćih vijesti. Naime, razlika u broju pasiva, kako u slučaju poređenja sekcija domaćih, tako i u slučaju poređenja sekcija stranih vijesti, iznosi 15 primjera pasiva, dok je u slučaju finansijske sekcije ta razlika gotovo upola manja i iznosi sedam primjera pasiva. Ovo bismo mogli objasniti time da, u slučaju poređenja finansijskih sekcija dvaju analiziranih novinskih primjeraka, svi članci se bave temama veoma sličnog sadržaja i stepena ozbiljnosti, tj. temama čisto finansijske prirode, koje se bave novonastalom finansijskom krizom i njenim posljedicama, pa je stepen njihove težine i ozbiljnosti veoma sličan. U skladu sa ovim, ipak nešto veću brojnost pasiva u finansijskoj sekciji novina *The Guardian* nego u istoj sekciji novina *The Times* možemo objasniti većim udjelom pripadnika viših socioekonomskih klasa u ukupnom broju čitalaca ovih novina, koja se očitava i u nešto većoj jezičkoj formalnosti tih novina, uprkos navedenoj sličnosti sadržaja tema i njihovog značaja u finansijski sekcijama obaju analiziranih novinskih primjera.

U slučaju poređenja sportskih sekcija situacija je veoma slična kao i pri poređenju finansijskih sekcije dvaju analiziranih primjerka visokotržišnih novina. Naime, razlika u brojnosti pasiva između sportskih sekcija novina *The Guardian* i *The Times* manja je nego u slučaju poređenja sekcija domaćih i stranih vijesti. Kao što smo već pomenuli, razlika pri poređenju sekcija vijesti iznosi 15 primjera pasiva, dok pri poređenju finansijskih sekcija iznosi osam primjera. U ovom slučaju, kao i u slučaju finansijske sekcije, manju razliku u brojnosti pasiva između sportskih sekcija možemo objasniti velikom sličnošću prirode tema i stepena njihove formalnosti u objema analiziranim sekcijama. Opet, kao u slučaju finansijske sekcije, veću brojnost pasiva u sportskoj sekciji novina *The Guardian* možemo objasniti većim udjelom čitalaca koji pripadaju najvišim socioekonomskim slojevima u *The Guardian* nego u novinama *The Times* što će uticati na veću formalnost jezika u ovim novinama, a u skladu s tim, i većim brojem pasiva u njima, kao obilježja formalnog jezičkog stila.

Tabela 8.4. Finitni pasivi – u različitim novinskim sekcijama

Finitni pasivi													
	Vijesti						Finansije			Sport			Ukupno
	Domaće			Strane			Frek.	1000	%	Frek.	1000	%	
	Frek.	1000	%	Frek.	1000	%							
<i>The Guardian</i>	184	15.4	51.3	46	11.3	54.1	51	10.2	51	83	9.3	50.6	364
<i>The Times</i>	175	15.7	48.7	39	10.3	45.8	49	9.4	49	81	7.7	49.4	344
Ukupno	359	15.6	100	85	10.8	100	100	9.8	100	164	8.5	100	708

Tabela 8.4 pokazuje da su finitni pasivi brojniji u sekciji domaćih vijesti novina *The Guardian*, u kojoj njihov broj iznosi 184 primjera (51.3%), nego u istoj sekciji novina *The Times*, gdje se nalaze u broju od 175 primjera (48.7%). U sekciji stranih vijesti novina *The Guardian* broj finitnih pasiva iznosi 46 primjera (54.1%), dok je njihov broj u sekciji stranih vijesti novina *The Times* 39 primjera (45.8%). U finansijskoj i sportskoj sekciji, broj finitnih pasiva je, takođe, veći u novinama *The Guardian* nego u novinama *The Times*. U finansijskoj sekciji novina *The Guardian* broj finitnih pasiva iznosi 51 primjer (51%), dok se, u istoj sekciji novina *The Times*, finitni pasivi nalaze u broju od 49 primjera (49%). U sportskoj sekciji novina *The Guardian* broj finitnih pasiva je 83 primjera (50.6%), dok njihov broj u sportskoj sekciji novina *The Times* iznosi 81 primjer (49.4%).

Kao u prethodnoj, i u ovoj tabeli finitni pasivi su brojniji u svim analiziranim sekcijama novina *The Guardian* nego u istim sekcijama novina *The Times*. Zanimljivo bi bilo primijetiti da je u ovoj kao i u prethodnoj tabeli razlika u brojnosti finitnih pasiva između sekcija domaćih i stranih vijesti nešto veća nego u slučaju poređenja finansijskih i sportskih sekcija novina *The Guardian* i *The Times* što dodatno potkrijepljuje objašnjenja i zaključke iz prethodne tabele. U skladu s tim možemo zaključiti da rezultati ove tabele mogu biti objašnjeni na isti način kao i rezultati tabele 8.1 i dodatno potkrepljuju objašnjenja i zaključke donesne prilikom njene analize.

Tabela 8.5. Svi pasivi – mogućnost transformacije u direktne ekvivalente u aktivu

Svi pasivi										
	Centralni			Polupasivi			Pseudopasivi			Uk.
	Frek.	1 000	%	Frek.	1 000	%	Frek.	1 000	%	
<i>The Guardian</i>	329	10.7	52	24	0.8	48	11	0.4	44	364
<i>Daily Mail</i>	304	10.2	49	26	0.9	52	14	0.5	56	344
Ukupno	633	10.4	100	50	0.8	100	25	0.4	100	708

Prema tabeli 8.5, centralni pasivi su brojniji u novinama *The Guardian*, u kojima njihov broj iznosi 329 primjera (52%), nego u novinama *The Times*, gdje se javljaju u broju od 304 primjera (48%). Broj polupasiva u novinama *The Guard-*

ian iznosi 24 primjera (48%), dok je u novinama *The Times* njihov broj 26 primjera (52%). Pseudopasivi su, takođe, brojniji u novinama *The Guardian*, sa 14 primjera centralnih pasiva (56%), nego u novinama *The Times*, u kojima njihov broj iznosi 11 primjera (44%).

S obzirom na to da participi u polupasivima mogu imati osobine i pridjeva i glagola, mogućnost njihove transformacije u direktne ekvivalente u aktivu često je upitna. Pseudopasivi su još udaljeniji od centralnih jer samo svojom formom liče na pasive i ne mogu imati ekvivalente u aktivu. U skladu sa ovim, možemo zaključiti da su polupasivi i pseudopasivi, kako sami nazivi ovih kategorija sugerišu, svojim osobinama udaljeni od pravih ili centralnih pasiva, što nas navodi na zaključak da im nedostaje određena količina strukturalne formalnosti koju posjeduju centralni pasivi, a samim tim i formalnosti i eksplicitnosti u izrazu. U skladu sa ovim možemo zaključiti da se, od tri navedena tipa pasiva, centralni pasivi odlikuju najvišim stepenom formalnosti, nešto manjim stepenom formalnosti odlikuju se pseudopasivi, dok prema stepenu svoje formalnosti pseudopasivi zauzimaju posljednje mjesto.

U skladu sa ovim možemo zaključiti da veći broj centralnih pasiva u novinama *The Guardian* nego u novinama *The Times*, opet ukazuje na nešto veću formalnost jezičkog stila ovih novina. Međutim, zanimljivo je primijetiti da je u slučaju polupasiva i pseudopasiva situacija obratna, pa su primjerci dvaju navedenih tipova pasiva brojniji u novinama *The Times* nego u novinama *The Guardian*. Veću brojnost polupasiva i pseudopasiva u novinama *The Times* možemo objasniti nižim stepenom njihove formalnosti, pa su, u skladu s tim, ovi tipovi pasiva brojniji u onim novinama koje se, kako smo vidjeli prilikom analiziranja prethodnih tabela, odlikuju nižim stepenom jezičke formalnosti.

Tabela 8.6. Centralni pasivi – u različitim novinskim sekcijama

Centralni pasivi													
	Vijesti						Finansijske			Sport			Uk.
	Domaće			Strane									
	frek.	1000	%	frek.	1000	%	frek.	1 000	%	frek.	1 000	%	
<i>The Guardian</i>	172	14.9	51.7	49	10.8	53.8	46	9.2	51.7	62	7.7	51.7	329
<i>The Times</i>	161	13.7	48.3	42	10	46.2	43	8.4	48.3	58	5.9	48.3	304
Ukupno	333	14.3	100	91	10.4	100	89	8.8	100	120	6.8	100	633

Tabela 8.6 pokazuje da su centralni pasivi brojniji u svim analiziranim sekcijama novina *The Guardian*, nego u istim sekcijama novina *The Times*. U sekciji domaćih vijesti novina *The Guardian* broj centralnih pasiva iznosi 172 primjera (51.7%), dok je u istoj sekciji novina *The Times* njihov broj 161 primjera (43.8%). U sekciji stranih vijesti novina *The Guardian* centralni pasivi se nalaze u broju od 49 primjera (53.8%), naspram 42 (46.2%) primjera ovih pasiva u istoj sekciji novina *The Times*. Broj centralnih pasiva u finansijskoj sekciji novina *The Guardian* iznosi 46 primjera (51.7%), dok je u finansijskoj sekciji novina *The Times* njihov broj iznosi 43 primjera (48.3%). U sportskoj sekciji novina *The Guardian* broj centralnih

pasiva iznosi 62 primjera (51.7%), dok je u novinama *The Times* njihov broj 58 primjera (48.3%).

Centralni pasivi, kao što vidimo iz rezultata tabele 8.6, brojniji su u novinama *The Guardian* nego u novinama *The Times*, ne samo na nivou cijelih novina nego i u slučaju poređenja različitih novinskih sekcija.

3. Zaključak

Svi gore navedeni rezultati koji su dobijeni prilikom poređenja novina *The Times* sa novinama *The Guardian* naveli su nas na zaključak da se novine *The Times*, iako u ne tako velikoj mjeri, ipak odlikuju nešto manjom formalnošću svog jezičkog izraza, na šta ukazuje manji broj većine analiziranih pasivnih konstrukcija u ovim novinama nego u novinama *The Guardian*. Iako ta razlika nije velika u slučaju većine poređenja, ona je konstantna, što dovodi do zaključka da brojnost pasiva u poređenim visokotržišnim novinskim primjercima ipak prati izvjesni obrazac, tj. obrazac prema kojem su pasivi u nešto frekventnijoj upotrebi u novinama *The Guardian* nego u novinama *The Times*. Kao razlog ovakvom obrascu brojnosti pasiva naveli smo činjenicu da se pripadnici najviših socioekonomskih klasa pojavljuju u nešto većem procentu u ukupnom broju čitalačke publike novina *The Guardian* nego što je to slučaj u novinama *The Times*. U skladu sa ovim, formalnost jezičkog stila ovih novina nešto je veća, pa samim tim i upotreba pasivnih konstrukcija. Budući da je ta razlika prilično mala, ona, najvjerovatnije, nije lako uočljiva pri običnom čitanju, ali je veoma detaljno istraživanje poput našeg pokazalo da ta razlika ipak postoji. Navedene razlike, kao što smo već vidjeli, takođe utiče i na pragmatičke namjere autora novinskih tekstova, što opet utiče na frekventnost upotrebe određenih tipova pasiva.

Dakle, možemo zaključiti da i u slučaju poređenja novina iz iste novinske kategorije, čak i veoma male razlike u socioekonomskom profilu čitalaca utiču na veoma iznijansiranu frekventnost upotrebu pasivnih konstrukcija.

Literatura

- Bell, A. (1984). Language style as audience design. *Language in Society* 13, 145–204.
- Biber, D. et al. (1999). *Longman Grammar of Spoken and Written English*. London: Longman.
- Brown P. and S. Levinson. (1987). *Politeness: Some Universals in Language Usage*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Henry, H. Ed. (1987). *Readership Research: Montreal 1983 Proceedings of the Second International Symposium*. Amsterdam: Elsevier Science Publishers.
- Jucker, A. (1993). *Social Stylistics. Syntactic Variation in British Newspapers*, Berlin/New York: Mouton de Gruyter.
- Kujundžić, M. (2012). The Use of the Passive in the British Daily Press: A Sociolinguistic Approach, Beograd: *Philologia* 10, 13–20.

- Quirk, R. and S. Greenbaum. (1973). *A University Grammar of English*. London: Longman.M.
- Quirk, R. et al. (1985). *A Comprehensive Grammar of The English Language*. London: Longman.
- Trudgill, P. (2002). *Sociolinguistics, Variation and Change*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Maja R. Kujundžić

FREQUENCY OF THE PASSIVE USE IN THE LANGUAGE OF UP-MARKET NEWSPAPERS: SOCIOLINGUISTIC APPROACH

Summary: This paper is based on Allan Bel's theory of „audience design“ (1977) i.e. it is motivated by researches which showed that the use of the passive in the language of British daily press is not random but conditioned by the socioeconomic status of its readers. The results showed that the passive, as a feature of the formal style, was more frequent in newspapers majority of whose readers belong to the highest socioeconomic classes i.e. the passive was most frequent in up-market newspapers, less frequent in mid-market and least frequent in down-market newspapers.

However, being inspired by the data which showed that the percentage of the readers with highest socioeconomic status is somewhat higher among the readers of *The Guardian* than among the readers of *The Times* made us investigate whether such finely nuanced differences in the readership structure will also be reflected in the frequency of the passive use in the newspapers of the same newspaper category.